

לומדים ביחד

יש שמיים מעלי, יש בתוכי שמיים...

"ויכולו השמיים והארץ" – על משמעותו של טקס הקידוש בליל השבת השמש שוקעת לאיטה. עוד שבוע עבר, מנוחה יורדת על העולם והארץ רוגעת מעמלה. אבא חוזר מבית הכנסת, נרות השבת מאירים בפינת החדר באור יקרות. את פניו של אבא מקבלים בחיוך אישתו וילדיו. שבת שלום! הם ניגשים אל השולחן העמוס מטעמים ומאכלים מיוחדים. פותחים את פיהם בשירת "שלום עליכם מלאכי השרת" ו"אשת חיל". מייד לאחר מכן בתנועות מלאות רוגע והדר מוזג אבא את גביע הכסף המהודר ביין סמוק. היין ממלא את הגביע עד שפתו. הוא מרים ביד ימינו את הגביע בתנועה איטית ומדודה ופותח את פיו לאמירת "יום השישי, ויכולו השמים והארץ וכל צבאם... ברוך אתה ה' מקדש השבת..".

- השבת היא יום מיוחד מכל ימי השבוע ולפיכך בבתים רבים מקדשים אותו כמידי שבוע בטקס מיוחד הלא הוא "הקידוש". מה משמעותו של הטקס? מדוע דוקא הוא פותח את יום השבת? מדוע אומרים אותו כשאוחזים בכוס של יין? ביחידה הבאה נעסוק בברכת הקידוש, ובהבנת הקשר בין המושגים "קדושה" ו"ברכה".

1 הקידוש הראשון שהתקיים בעולם נאמר על-ידי בורא העולם בכבודו ובעצמו. מייד לאחר התיאור על בריאת העולם, אנו מבחינים בתיאור הבא, קראו:

בראשית פרק ב

וַיְכַלֵּה הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: וַיְכַל אֱ-לֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱ-לֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשֵׁהוּ אֹתוֹ כִּי בּו שָׁבַת מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱ-לֹהִים לַעֲשׂוֹת:

← בפסוקים כתוב שאלוקים "מברך" את השבת ו"מקדש" אותה. בטרם נבין מושגים אלו לעומקם, מה לדעתכם מבטא המושג "קדושה" והמושג "ברכה"?

2 המקור למצוות הקידוש מופיע בפסוק הבא. הפסוק הוא חלק מרשימת הזהב של "הקוד האתי" של העם היהודי, המצוות הבסיסיות והחשובות ביותר ביהדות הלא הן "עשרת הדברות". קראו את המקורות הבאים:

שמות כ, ח

"זכור את יום השבת לקדשו" [-"זכור" פירושו "להזכיר"- לומר בפה].

3 תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קו.

זכור את יום השבת לקדשו - זוכרהו על היין.

← מה מבטאת לדעתכם כוס היין שאותה אוחזים בקידוש? הרי יין נראה כקשור לשכרות ולתענוגים גופניים? מה מקומו בטקס מיוחד כמו הקידוש?

4 מהו הקשר המיוחד בין קריאת הפסוקים של בריאת העולם לכוס היין בליל שבת לפני האכילה? רלב"ג בפירושו לתורה מבאר את משמעותה של מצווה זו, קראו:

רבי לוי בן גרשום [רלב"ג, 1288-1344, צרפת] [פירוש לתורה]

זכור את יום השבת לקדש אותו משאר הימים. וזאת הזכירה היא בדיבור, לא בלב לבד, והיא תהיה בכניסתנו וביציאתנו.. והנה זאת הזכירה אשר בכניסתנו קראו אותה רבותינו ז"ל 'קידוש', ואשר ביציאתנו קראוה 'הבדלה'. וכל זה נכלל בתיבת 'קידוש' כי הקידוש הוא הַפְּדֵל דבר מדבר.

← מה משמעות המילה קידוש [קודש/קדושה] לפי הסברו של הרלב"ג?

← הקידוש הוא בראש ובראשונה דיבור שיוצא מפיו של האדם באמירת הפסוקים והברכות. דיבור הוא כח גדול ועליון שנותן לאדם את היכולת לבטא את רחשי ליבו ואת מחשבותיו. הדיבור הוא חיבור בין העולם הפנימי של האדם לעולמו החיצוני. בין התוך לבין החוץ. כיצד לדעתכם החיבור לפנימיות קשור ליום השבת?

← מקומו בטקס מיוחד כמו הקידוש?

על כוחו המיוחד של הקידוש דוקא באמירת פסוקים, ועל עוצמתו של כח הדיבור, קראו:

מסכת חולין דף ט.

אמר רב יהודה: שור שהקריב אדם הראשון, קרן אחת היתה לו במצחו.

רבי מנחם ריקאנטי [1250-1310, איטליה] בראשית פרק ד

שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו, כי כוונתו היתה להודיע לברואים יחודו של הקדוש ברוך הוא כדי שלא יחשבו שהוא בראם.. והיה קרבנו קרבן תודה נאה ליחיד להודות ליחיד יתעלה על כח הקיום שהמציא בו, ועל כח הדיבור שהמשילו לעליונים.. כיון שראו [החיות] את אדם הראשון.. היו סבורים שהוא בראם, לפיכך הוצרך להקריב [אחד] מהם קרבן לקדוש ברוך הוא להודיע שהוא אדון יחידי ואין לו שני וממנו הכל, לכך היה קרבנו בקרן אחד במצחו.

← מה חשיבותו של כח הדיבור? מדוע דוקא הוא יצר יחס מיוחד לאדם?

← דיבור יכול להיות שלילי ונמוך או חיובי וגבוה, חישבו על איזה סוג דיבור הכוונה כאן?

← הקידוש הוא חיבור בין הצהרה מילולית [אמירת פסוקים] לכוס של יין. חיבור בין אמונה פנימית לדיבור חיצוני. חיבור הסעודה ה"שטחית" לעולם ערכים עליון. זה הקידוש. קודש- נבדלות, ברכה- חיבור אל קרקע המציאות. אלוקים בעצמו הוא גם קדוש וגם ברוך- גם מובדל ועליון, אך גם נוכח ומחובר לעולמו.

הקידוש הוא ברכה. בעולם ההלכה היודי קיימות ברכות מסוגים רבים, ברכות על מזון, ברכות מיוחדות כחלק מהתפילה, ברכות שבח וברכות הודאה. המשותף לכולם הוא ההתחלה במילים "ברוך אתה ה' אלוקנו מלך העולם...". מה היא ברכה? ומה משמעותה? המילה ברכה קשורה בשורש העיברי שלה לפעולה החקלאית שנקראת 'הברכה'. על פעולה זו קראו:

ויקיפדיה, רביה וגטטיבית [בצמחים]

רביה המתבצעת על ידי התפתחות רקמות לאורגניזם שלם.

הברכה: שיטה המאפשרת יצירת שורשים מענף בעודו קשור לצמח האם, לאחר ההשרשה הענף ינותק. [נעשה חיתוך קל בתחתית הענף להאצת ההשרשה].

← פעולת ההברכה היא היכולת להוריד ולחבר לארץ משהו שקיים כבר מעל לפני הקרקע, וכן מימוש של פוטנציאל השרשה שקיים בענפי הצמח.

← כיצד לדעתכם המילה "ברכה" קשורה לפעולה החקלאית "הברכה"?

← ברכת הקידוש היא היכולת "להוריד" לארץ באמצעות הדיבור את האמונה המיוחדת בה דבק העם היהודי מאז בריאת העולם ולאורך הדורות.

על הקשר בין שמיים וארץ, בין החוץ לפנינים, ובין קדושה לברכה, קראו לסיום:

משנת חב"ד, מושגים, מאמר מערכת, "קדוש כה".

קדושתו של הקב"ה יש בה משום דבר והיפוכו. מצד אחד הוא מעורב בכל פרט של הבריאה: הלוא הוא מחיה ומקיים אותה בכל רגע ורגע, משגיח על כל עלה נידף וידיעתו חודרת גם כליות ולב; ומצד שני הוא נבדל לגמרי מן הבריאה וניצב למעלה מכל שייכות וזיקה אל העולם. לכן נאמר: "אין קדוש כה" - כי היבדלות כזאת, שבאה יחד עם מעורבות מוחלטת בכל פרטי הבריאה, היא רק בכוחו של הקב"ה. רק הוא יכול להתלבש כל-כך בענייני העולם, ועם זאת להישאר מובדל ונשגב לגמרי מכל ענייני הבריאה.

